

бюджетное образовательное учреждение высшего профессионального образования «Байкальский государственный университет экономики и права». – Иркутск, 2015. – 20 с.

6. Русин М.О. Право на вищу освіту та його конституційне забезпечення / М.О. Русин // Порівняльно-аналітичне право. – 2016. - № 5. – С. 234-237.

7. Красняков Є. Міжнародні нормативно-правові акти про освіту та їхній вплив на формування державної політики в галузі освіти України [Електронний ресурс] / Є. Красняков // Віче. – 2012. – № 14. – Режим доступу : <http://www.viche.info/journal/3215/>.

8. Павлюх О.А. Право на освіту: міжнародний та національний вимір (в контексті аналізу міжнародних договорів та національних нормативно-правових актів) / О.А. Павлюх, Н.В. Василенко // Науковий вісник Ужгородського національного університету, 2014. – Серія ПРАВО. Випуск 24. Том 4. – С. 178-181.

9. Тодыка Ю.Н. Конституционно-правовой статус человека и гражданина в Украине. Монография / Ю.Н. Тодыка, О.Ю. Тодыка. – Київ: Вид. дім «Ін Юре», 2004. – 368 с.

10. Шевчук С. Концепція позитивних обов'язків держави у практиці Європейського суду з прав людини // Право України. — 2010. — № 2. — С. 55-64.

11. Мельничук О.Ф. Конституційно-правове забезпечення права на освіту в Україні в контексті європейського досвіду. Дис. ... докт. юрид. наук Спеціальність 12.00.02 – конституційне право; муніципальне право / О.Ф. Мельничук; Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. – Київ, 2015. – 459 с.

12. Шаповал Р.В. Конституційне право людини і громадянина на освіту в Україні. [Електронний ресурс] / Р.В. Шаповал. – Режим доступу: www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/pub/2011_1/PB-1/PB-1_5.pdf.

13. Боняк В.О. Конституційне право людини і громадянина на освіту та його забезпечення в Україні: Дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02 / В.О. Боняк; Нац. акад. внутр. справ України. – Київ, 2005. – 205 с.

14. Лисенко М.В. Інноваційна парадигма вищої освіти України за умов переходу до інформаційного суспільства. Автореф. дис. ... канд. філос. наук. Спеціальність 09.00.10 – Філософія освіти / М.В. Лисенко; Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут». – Київ, 2013. – 19 с.

15. Про освіту: Закон України від 23.05.1991 року № 1060-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 34. – Ст. 451.

16. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 року № 1556-VII // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 37-38. – Ст. 2004.

17. Костенко О.М. Культура і закон – у протидії злу: Монографія / О.М. Костенко. – Київ: Атіка, 2008. – 352 с.

18. Подольська Є. Освіта в контексті глобалізації: напрямки та механізми реалізації реформ в Україні / Є. Подольська // Вища школа. – 2007. – № 1. – С. 48–55.

19. Костицький В. В. Організація безперервного екологічного виховання / В. В. Костицький // Зб.: Географічні аспекти природокористування Волині. Тези доповідей. Луцьк, 14-16 лютого 1991. – Луцьк, 1991.

20. Костицький В.В., Кобан О.Г. Обмеження правом законодавчої та судової влади: монографія / В.В. Костицький, О.Г. Кобан. – К.: «Видавничий дім «АртЕк», 2017. – 228с.

ЕКОЛОГО-ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА НА ЖИТТЯ НЕНАРОДЖЕНОЇ ДИТИНИ

Погоріленко А., магістр права, Національний університет імені Тараса Шевченка;
Університет ім. Міколаса Ромеріса, Вільнюс

***Анотація.** У даній статті розглядаються основні еколого-правові механізми забезпечення права на життя ненародженої людини. У першій частині дається обґрунтування необхідності еколого-правової охорони життя ненародженої людини, а у другій – розглядаються основні міжнародно-правові, європейські та українські інструменти еколого-правової охорони ненародженого життя. Сформувані висновки щодо ступеню існування еколого-правових механізмів забезпечення права на життя ненародженої людини на міжнародному та національному рівнях.*

***Annotation:** This article discusses the main international and national ecological-legal mechanisms for ensuring the right to life of an unborn person.*

***Ключові слова:** еколого-правові механізми; право на життя ненародженої людини; міжнародні механізми захисту права на життя; еколого-правова охорона ненародженого життя.*

Вступ. Навколишнє середовище – основа нашого буття. Прямо чи опосередковано, через матір, ненароджена дитина доторкається до оточуючого світу, формуючись під його впливом: отримує базові необхідні речовини для життя, сприймає інформацію, переживає емоційно життєві події – себто розвивається фізично, психологічно і духовно уже з перших моментів внутрішньоутробного життя. Базовим «елементом» для правильного розвитку дитини є саме фізичний простір, без якого неможливе існування будь-якої людини, а його якість визначає якість життя. Таким чином, екологічні аспекти внутрішньоутробного життя дитини, зокрема відповідальність держави та світової спільноти за створення безпечних екологічних умов для її розвитку є важливими передумовами забезпечення її права на життя.

Метою дослідження є визначення основних міжнародних та національних механізмів еколого-правового забезпечення права на життя ненародженої дитини.

Ступінь дослідженості проблематики. Право на життя як правову категорію раніше досліджували різні вчені. Медичний, біологічний, філософський фундамент права на життя можна знайти в наукових працях Людмили Гридковець, Еріха Блейхмідда, Алана Гевірта, Роджера Браунслорда, Гідо де Верта, Крістіни Муммері; Проблемні аспекти права на життя ненародженої дитини були досліджені вченими: Вольфа Парфенчик, Олександр Флос, Вайнгінгер Олександрія, Леон Кэс, Крістін Савель, Абдулазіз Сахедіна, Спірос Троянос. Тим не менше, еколого-правові засади забезпечення права на життя ненародженої дитини досліджені мало, а в українській науковій думці практично відсутнє наукове обговорення даної тематики.

Обґрунтування дослідження. Не зважаючи на неоднозначність поглядів стосовно визнання ненародженої дитини людиною, наукова спільнота поступово приходить до того, що з перших моментів життя дитина є чуттєвою істотою, яка переживає події життя разом з мамою, здатна запам'ятовувати навколишні події, і, отже, є не просто безособистісним згустком клітин. Результати клінічних випробувань доктора Г.І. Брехмана, професора Міждисциплінарного клінічного центру Університету Хайфи, які базуються на дослідженнях таких учених, як: Ван ден Берг, А. Маркоен,[1] Х. Хейзінг,[2] Т. Верні,[3] Г. Тернера,[4] А. Янова [5] та інших, демонструють, що «тривога матерів за 12-22 тижнів вагітності підвищує ризик розвитку Синдрому дефіциту активності та уваги в дітей віком 8-9 років». [6] Крім того, дослідники Департаменту неврології медичного центру Університету Огайо (США) виявили співвідношення між внутрішньоутробним стресом немовлят та розвитком аутизму після народження. «Наші спостереження підтримують ідею, що емоційні переживання матері під час вагітності можуть бути одним з факторів розвитку шизофренії та біполярних афективних розладів. Пренатальний стрес може бути причиною психосоматичних розладів, таких як астма, мігрень, нейродерміт, розлади мовлення, заїкання, пілоростеноз, енурез та інші». [7]

Також достатньо відомо, що психотерапевти, які практикують досвідно-орієнтовану терапію (гештальт-, екзистенційні, трансцендентальні практики психотерапії тощо), виявили феномен відтворення у дорослому житті певних подій з життя сімей особистості, що мали місце під час її перебування в утробі матері. Підтвердження даних слів можна знайти в дослідженні Д. Чемберлена, який він провів при вивченні гіпнозу та психотерапевтичного втручання до системи матері-дитини, де вік дітей становив 9-23 років, і вони раніше не мали інформації про процес їх народження. Результати порівняння таблиць розповіді матері (з психотерапевтичними інтерв'юваннями) та дитини (за допомогою гіпнотичного опитування) мали високий рівень ідентичності. [8] Таким чином, якщо кілька років тому ненароджена дитина розглядалася лише як купа клітин, то тепер вона розглядається у науковій спільноті як чуттєве творіння, повний учасник життя суспільства через свою матір. Отже, життя дитини як повноцінного члена суспільства повинно отримувати, в тому числі, еколого-правовий захист уже в часі її внутрішньоутробного життя.

Виклад основного матеріалу. Захист життя людини від моменту зачаття здійснений у багатьох країнах світу, таких як Польща, Португалія, Іспанія, Нова Зеландія, Філіпіни, Мальта, Домініканська Республіка, Чілі, Бразилія та інші. У багатьох міжнародно-правових угодах, серед яких *Міжнародний пакт про громадянські та політичні права (МПГПП – далі), Конвенція про права дитини 1989 року, Американська Конвенція про права людини, Конвенція про права людини та біомедицину 1977 року* та інші, прямо передбачається захист ненародженого життя. Стаття 6 (5) МПГПП передбачає, що вирок смерті "не може здійснюватися щодо вагітних жінок". Заборона смертної кари для вагітних жінок чітко передбачає право на життя ненароджених. Про це неодноразово говориться в записках переговорів стосовно МПГПП (*travauxpreparatoires* [9]), як от в такій частині: "основна причина, покликана включити [статтю 6 (5)]початкового тексту про те, що смертний вирок не повинен здійснюватися щодо вагітних жінок, полягає в тому, **щоб врятувати життя невинної дитини**". [10] Так само в доповіді Генерального секретаря ООН 1955 року йдеться про те, що намір пункту "був натхненний гуманітарними міркуваннями та розглядом інтересів ненароджених дітей". [11] Схожим чином, в Преамбулі Конвенції про права дитини відтворюються положення Декларації прав дитини 1959 р., у якій зазначалося, що дитина "потребує особливих гарантій та догляду, включаючи відповідну правову охорону, до і після народження". [12] Стаття 1 Конвенції про права людини та біомедицину, яка була відкрита для підписання 4 квітня 1997 року в Ов'єдо, стверджує, що "людську гідність та особистість людини слід поважати з того моменту, як починається життя". Американська конвенція з прав людини чітко вказує на право на життя ненароджених з моменту зачаття. Стаття 4 (1) зазначає: "Кожна людина має право на захист свого життя. Це право захищається законом та, загалом, з моменту зачаття. Ніхто не може бути свавільно позбавлений свого життя". Не виокремлюючи ненароджених в окрему групу, Хартія основних прав Європейського Союзу все-таки зосереджує увагу на захисті ненародженого життя. Стаття [3 (1) та 3 (26)] зазначає, що «кожен має право на повагу до своєї фізичної та психічної недоторканності [...] У сферах медицини та біології слід, зокрема, заборонити використання еugenічних методів, зокрема, тих, які спрямовані на відбір людей», що, очевидно, можна тлумачити як заборону абортів через хворобу плоду. *Таким чином, необхідність захисту життя ненародженої дитини має міжнародне визнання, а легалізація правового захисту життя ненародженої дитини від моменту зачаття є важливим кроком поступу України на шляху до визнання базових європейських цінностей, найважливішим з яких є повага до цінності людського життя.*

Тим не менше, варто зазначити, що найчастіше забезпечення права на життя ненародженої дитини здійснюється через загальні приписи закону або норми міжнародного права, в той час як специфічні еколого-правові механізми цього напрямку відсутні. Еколого-правовий захист життя ненародженої дитини здійснюється через загальні приписи екологічного права, які охороняють в тому числі здоров'я матері до і під час вагітності, непрямо захищаючи здоров'я дитини, таким чином дають можливість для реалізації її права на життя.

Одним з найважливіших інструментів міжнародного еколого-правового захисту життя ненародженої дитини є, безумовно, Рамкова конвенція ООН про зміну клімату. Вона є міжнародно-екологічним договором, метою якого є стабілізація концентрації парникових газів в атмосфері на такому рівні, який не допускав би небезпечного антропогенного впливу на клімат Землі. Обговорення РКЗК ООН відбувалося в Ріо-де-Жанейро на Конференції Організації Об'єднаних Націй з навколишнього середовища і розвитку (КООНОСР), неофіційно відомої як **Саміт Землі**. РКЗК ООН була прийнята 9 травня 1992, і відкрита для підписання 4 червня 1992. Конвенція вступила в силу 21 березня 1994. Україна підписала Конвенцію 11 червня 1992 року і ратифікувала 29 жовтня 1996 року. Одним з перших завдань, поставлених РКЗК ООН, було створення національних кадастрів викидів і абсорбції парникових газів. У 1997 році був укладений

Київський протокол, тобто юридично оформлене зобов'язання для розвинених країн зі скорочення викидів парникових газів. Протокол зобов'язує розвинуті країни та країни з перехідною економікою скоротити або стабілізувати викиди парникових газів у 2008–2012 роках до рівня 1990 року. Наступним документом у межах Рамкової конвенції ООН про зміну клімату стала Паризька угода щодо регулювання заходів зі зменшення викидів діоксиду вуглецю до 2020 р. Текст угоди погодили в Парижі та прийняли консенсусом 12 грудня 2015. Вступила в дію 4 листопада 2016. В Україні виконання вимог цієї конвенції та впровадження механізмів Київського протоколу до неї, у тому числі в частині реалізації проектів, спрямованих на охорону навколишнього природного середовища, було метою діяльності Національного агентства екологічних інвестицій України (з вересня 2014 функції передані Мінекології). Україна підписала Паризьку угоду 22 квітня 2016 року у Нью-Йорку. Верховна Рада України ратифікувала її 14 липня 2016 року.

Існує також низка міжнародних інструментів у сфері екології, в різних галузях:

Атмосфера: Конвенція про транскордонне забруднення довкілля, Женева, 1979; Віденська конвенція про захист озонового шару, Відень, 1985 р., включаючи Монреальський протокол про речовини, що руйнують озоновий шар, Монреаль, 1987 р.;

Чистота води: Конвенція про охорону та використання транскордонних водотоків та міжнародних озер, Хельсінкі, 1992 р.;

Ядерна безпека: Договір про цілковиту заборону ядерних випробувань 1996 рік; Конвенція про допомогу у разі ядерної аварії або радіологічної надзвичайної ситуації, Відень, 1986 рік; Конвенція про раннє повідомлення про ядерну аварію, Відень, 1986 р.;

Здійснення непрямого еколого-правового захисту життя ненародженої дитини існує також у національних законодавствах держав. До прикладу, у Данії існує Закон «Про навколишнє середовище та генетичну інженерію» № 356 від 6 червня 1991 р., у Естонії - Закон 2005 р. «Про оцінку впливу на навколишнє середовище та екологічний менеджмент», Франція має Екологічний кодекс (Code de l'environnement). Основними еколого-правовими актами в Україні є Конституція України, Закон України «Про охорону атмосферного повітря», Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища», Закон України «Про природно-заповідний фонд України».

Висновки. Міжнародне право вповні насичене механізмами захисту та охорони ненародженого життя. Вони здійснюються як через декларування права на життя до народження, так і через конкретні правові інструменти захисту, як-от антиабортативне законодавство, кримінальну відповідальність за вбивство ненародженої дитини, пропаганду цінності людського життя з моменту зачаття та інші. Еколого-правова охорона життя ненародженої дитини існує у вигляді міжнародних екологічних угод та правових норм у сфері екологічного права на державному рівні. Тим не менше, мислячи системно, про еколого-правове забезпечення права на життя ненародженої дитини можна говорити лише у тих державах, де право на життя ненароджених визнається, а тому пряме декларування у нормах екологічного права охорони ненародженого життя не є необхідним. У тих же країнах, де воно не визнається або немає інструментів його захисту де-факто, екологічні норми не можуть визнаватися інструментами забезпечення права на життя ненародженої дитини. На міжнародному ж рівні відсутнє пряме забезпечення права на життя ненародженої дитини, існує лише непряма охорона її життя через захист навколишнього середовища.

Список використаних джерел

1. B. Van den Bergh, „The Influence of Maternal Emotions during Pregnancy on Fetal and Neonatal Behavior,“ Pre - and Perinatal Psychology J., № 5(2) (1990): 119—130
2. H. Hasing and Janus L., Ungewollte Kinder(Hamburg, Rowohlt Taschenbuch Verlag GmbH, 1994)
3. T. VERNY and Weintraub P., Tomorrow's baby(New York : Simon & Schuster, 2002)
4. G. Turner, „Psychological Responsibility Bringing Babies to the World“, Proceedings the 4th International Conference on Natural Birth, Prague, (2001): 35-38.
5. Janov A. Imprints, The Lifelong Effects of the Birth Experience(New York : Coward McCann, 1984)
6. G.I. Brekhman, „Emotional life of the fetus: From vague guesses to scientific research,“ Female doctor, №2,(2011):12 (Internet resource - Russian): <http://z-1.com.ua/upload/journals/34/block34site3.pdf>

7. Brekhman - 10-11
8. Chamberlain, The Mind of Your Newborn Child(Class, Moscow, 2005)
9. офіційний запис про переговори. Іноді публікуються та часто корисні для уточнення намірів договору чи іншого інструменту, як це відображено у статті 32 Віденської конвенції про право міжнародних договорів.
10. Report of the Third Committee to the 12th Session of the General Assembly, 5 December 1957. A/3764 3 18.
11. Annotations on the Text of the Draft International Covenants on Human Rights Prepared by the Secretary-General to the 10th Session of the General Assembly, 1 ЛПУ 1955. A/2929, Chapter VI, §10
12. Конвенція про права дитини від 20 листопада 1989 року. редакція зі змінами, схваленими резолюцією 50/155 Генеральної Асамблеї ООН від 21 грудня 1995 року

ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВА У КОНТЕКСТІ КОМПЛЕКСНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Шишовська О.О., юрист

***Анотація.** В статті розглядаються питання комплексної безпеки функціонування підприємства. Автор коротко аналізує проблеми економічної безпеки суб'єктів підприємницької діяльності, згадує про такі складові комплексної безпеки підприємства, як інформаційна, кадрова безпека, наводить детальні параметри компонентів внутрішньої безпеки підприємства. Основна увага в статті приділена проблемам так званої зовнішньої безпеки підприємства, перш за все, екологічної безпеки, під якою розуміється сукупність функціональних складових, регулювання яких забезпечується фінансовою, інформаційною, політико-правовою, техніко-технологічною, економічною, інтелектуальною і кадровою функціями, що повинні бути законодавчо встановлені. Найважливішим тут є завдання розробки і реалізації стратегії екологічної безпеки підприємства, яка повинна включати характеристику зовнішніх і внутрішніх загроз екологічній безпеці підприємства; визначати проблеми стійкості його соціально-економічного стану на короткострокову і середньострокову (три-п'ять років) перспективу; напрями діяльності підприємства щодо реалізації стратегії екологічної безпеки підприємства. Важливим автор називає нормативне правове забезпечення екологічної безпеки підприємства та реалізацію регіонального підходу у цій сфері, вдосконалення регіонального державного екологічного контролю.*

***Ключові слова:** екологічна безпека, економічна безпека, екологічна безпека підприємницької діяльності, підприємство.*

***Annotation.** The article deals with the issues of integrated safety of the operation of the enterprise. The author briefly analyzes the problems of economic security of business entities, mentions such components of the company's comprehensive security as informational, personnel security, provides detailed parameters of the components of the company's internal security. The main attention in the article is paid to the problems of the so-called external security of the enterprise, above all, environmental safety, which refers to a set of functional components, whose regulation is provided by financial, information, politico-legal, technical and technological, economic, intellectual and personnel functions, which must be legally established. The most important here is the task of developing and implementing a strategy of environmental safety of the enterprise, which should include characteristics of external and internal threats to the environmental safety of the enterprise; determine the problem of sustainability of its socio-economic status in the short-term and medium-term (three to five years) perspective; directions of activity of the enterprise concerning implementation of the strategy of environmental safety of the enterprise. An important author calls normative legal support of ecological safety of the enterprise and realization of a regional approach in this sphere, improvement of regional state environmental control.*

***Key words:** ecological safety, economic safety, ecological safety of entrepreneurial activity, enterprise.*

Забезпечення комплексної безпеки будь-якого підприємства доцільно розглядати з позиції запровадження ефективної системи планування та вчасного запобігання заподіянням збитків негативними діями, спрямованих на її зменшення залежно від різних аспектів фінансово-господарської діяльності [9].

Комплексна безпека функціонування підприємства включає економічну безпеку, екологічну безпеку, фінансову та інформаційну безпеку. Економічна безпека підприємства – це стан його захищеності від негативного впливу зовнішніх і внутрішніх загроз, дестабілізаційних чинників. Економічна безпека забезпечує стійку реалізацію основних комерційних інтересів і мету статутної діяльності підприємства. При цьому, вважаємо, для кожного підприємства «зовнішні» і «внутрішні» загрози суто індивідуальні. Водночас